

EX CATHEDRA/EX AUDITORIO

Til Svend Bjergs disputats *Den kristne grundfortælling*.

Følgende er, i det store og hele, min opposition - *ex auditorio* - ved Svend Bjergs forsvar af sin disputats "Den kristne grundfortælling". Jeg har foretaget enkelte, mindre tilføjelser af redundant karakter, men bibeholder iøvrigt formen, hvilket er så meget mere nærliggende, som Svend Bjerg også i denne sammenhæng har mulighed for at svare for sig.

I

Jeg har kun forberedt et mindre indlæg og skal således ikke forsøge at kritisere disputatsen fra ende til anden. Jeg vil koncentrere mig om den side af sagen, som jeg betragter som den væsentligste, nemlig din manglende bestemmelse af den kristne grundfortælling som sådan. Jeg vil dog gerne, inden jeg går i gang med fremførelsen af kritikken, lige nævne, at også jeg har læst din afhandling med stor interesse og finder det opmuntrende, at man fra teologisk hold er begyndt at orientere sig ud fra den antagelse, at kristendom og teologi i fundamental forstand er afhængig af fortælling. Det vil der uden tvivl kunne komme spændende teologi ud af på længere sigt.

Jeg skal dog ikke forsøge at lægge skjul på min skuffelse. Titlen *Den kristne grundfortælling* gav begrundet forventning om, at du i dit arbejde ville fortælle os, hvad denne grundfortælling egentlig går ud på, hvad der står i den, hvordan den så at sige ser ud, hvor den findes henne o.l. Men denne forventning skuffede du. Intetsteds giver du en nærmere bestemmelse af, hvad den kristne grundfortælling går ud på indholdsmæssigt. Alle dine refleksioner fremstår derfor som *fortællingseksterne*, selv om du implicit må hævde, at de er *fortællingsinterne*. For ellers bliver dit eget arbejde jo blot at betragte på linie med den "begrebsklaprende teologi", som du tager afstand fra på side 18. Hvis du ikke skal falde for din egen kritiks hammer, så må du hævde, at dit teologiske refleksionsarbejde har *fortællingsbasis*, at du har formået at fastholde, hvad du -

ganske upræcist - betegner som "det spændingsfyldte vekselvirkningsforhold mellem teologi og fortælling".

Spørgsmålet er så, om du virkelig har kunnet leve op til dit eget projekt. Kommer den kristne grundfortælling til sin ret i dine refleksioner, eller havner også du i en "begrebsklaprende", eller i det mindste i en "klaprende", teologi?

Spørgsmålet rejser sig naturligt, når du intetsteds i dit arbejde bestemmer den kristne grundfortælling som sådan. Det er som om du forudsætter, at den kender læseren kun så udmærket. Kristendom, ja det er noget med "Gud" og "Jesus", og det kan man så ellers læse om i Bibelen. Efter læsningen af din afhandling aner man ikke, hvad det er for en faktisk foreliggende fortælling, der bør hædres med den *bestemmende* betegnelse "den kristne grundfortælling". Hvis vi som fælles henvisningsgrund for nemheds skyld tager "Bibelen", udgivet af Det danske Bibelselskab, København 1969, hvilken side står *den* så på? Man leder forgæves efter et svar i din disputats. Den fortælling, i hvilken dine refleksioner skulle have deres basis, ser vi aldrig udpeget. Tilspidset sagt kunne man derfor sige: du har *muligvis* langt hen ad vejen *ret* i dine synspunkter, men det er ikke til at se, at du har *ret til dem*; ikke så længe dine refleksioner ikke præcist kan bestemme den empirisk udpegede fortælling, som de legitimerer sig ved og lever af. Bestemmelser af typen "Jesu lidelseshistorie" (p. 83); "fortællingen, som den er fortalt i evangelierne" (p. 287); eller "Kristusmyten" (p. 132) er ganske enkelt uacceptable som udpegning af en faktisk foreliggende empirisk fortælling.

Det er i mine øjne en alvorlig sag, når det - *på grundlag af dit arbejde selv* - ikke er muligt at se, om der således som du må hævde, er fortællingsbasis for det. For hvordan vil du forsvare din tese om, at teologi i fundamental forstand er afhængig af fortælling, når denne fortælling aldrig bestemmes?

II

I afsnittet "Den kristne grundfortælling" (II,5) nævner du, at Gud og mennesker er indfældet i eller forviklet i de samme fortællinger, hvilket dels viser umuligheden af fuldstændig lighed eller forskel mellem Gud og menneske, dels viser, at selve *gudsforholdet* er konstitueret fortælle-mæssigt.

At Gud nu ikke er formidlet i fortællingerne på samme måde som mennesket, argumenterer du for under inddragelse af, hvad du kalder "to centrale, bibelske grundfortællinger", nemlig "fortællingen om Jesu død", der lidt senere betegnes som "den centrale kristne grundfortælling", og så "fortællingen om skabelsen", der betegnes som forhistorien til førstnævnte. Der er altså *to* centrale fortællinger, hvoraf den ene er *den* centrale. Det er uklar snak, der er til at få øje på!

Nå, din hovedpointe er den, at "Gud til forskel fra mennesket ikke er totalt indfældet i fortællingen". Du skriver side 79: "Det kan udtrykkes på den måde, at Gud er Gud, selv om begyndelsen på skabelseshistorien endnu ikke var gjort, og selv når historien om Jesu død er ført sejrrikt til ende". Dette udsagn er jo helt klart et *refleksionsudsagn*, idet du her siger mere, end der kan fortælles. Men dette refleksionsudsagn skulle være fortællingsinternt, eftersom det er fremprovokeret af den kristne grundfortælling selv. Det er, siger du, sådan, at den kristne grundfortælling bestandigt fremprovokerer refleksionsudsagn, og det afgørende er nu, at et refleksionsudsagn af intern art ikke modsiger, men tværtimod udlægger, hvad der fortælles om Guds væren i denne fortælling.

Det er imidlertid oplagt, at du i forbindelse med disse refleksionsudsagn ikke præcist og *forpligtende* henviser til fortællinger, konkret foreliggende fortællinger. Du taler ufunderet om "fortællingen om skabelsen", som om en sådan overhovedet eksisterede. Hvad er det da for én? Er det 1. eller 2. skabelsberetning, eller er det begge på én gang, eller lidt fra den ene og lidt fra den anden? Og hvor er syndefaldet blevet af? - Du taler om "fortællingen om Jesu død", men tænker du her på lidelseshistorien eller et helt evangelium? Du siger på side 73, at der ved en *grundfortælling* skal forstås "*en faktisk foreliggende historie*, der fortæller noget afgørende om, hvem og hvad Gud er" (min understregning), og giver som eksempel på en sådan grundfortælling historien om "Jesu dåb i Jordan". Er der altså to grundfortællinger, en om Jesu død og en om Jesu dåb? Man savner her virkelig nogle gennemtænkte og klare distinktioner fra din side. Lad os så antage, at den faktisk foreliggende historie udgøres af et helt evangelium. Da rejser spørgsmålet sig straks: hvilket evangelium? Er det Lukas, Markus etc., eller forestiller du dig en syntese af disse fortællinger, en evangeliehar-

moni, eller hvad? Jeg spørger dig her, fordi det overhovedet ikke fremgår af din bog, hvad det er for faktisk foreliggende fortællinger du mener dine refleksioner er i overensstemmelse med. Sålænge disse elementære spørgsmål ikke er besvaret, sålænge kan du i mine øjne ikke siges at have fortællingsbasis for dine refleksioner, hvor fornuftige mange af dem end måtte forekomme at være.

At din faktiske måde at arbejde på således står i skærende kontrast til din, i det mindste implicit, erklærede intention om at reflektere fortællingsinternt, ses måske særlig tydeligt i dine overvejelser angående de refleksionsudsagn, der fremprovokeres, når indbyrdes forskellige eller uforenelige grundfortællinger truer forståelsen af Guds enhed. Dit eget eksempel er her netop konfrontationen mellem "fortællingen om skabelsen" og "fortællingen om Jesu død". Du skriver: "Der er (. . .) en klar forskel mellem det, der gives til kende om Gud i skabelshistorien, og det, som fortælles i historien om Jesu død" (p. 81). I skabelshistorien, hævder du, uden så meget som een eneste gang at henvise til en faktisk foreliggende fortælling, dér betones Guds magt, idet han sætter historien i værk, mens der i historien om Jesu død skulle være tale om en betoning af Guds kærlighed, når han går ind i historien og lider og dør uden endegyldigt at lide døden.

Desværre får vi ikke at vide, hvordan du er nået frem til dette resultat, hvad det er for en læsning du har foretaget, og af hvilke faktisk foreliggende fortællinger. Kan vi få en dokumentativ argumentation for, at Gud i de to historier (hvilke de så end måtte være) giver sig forskelligt til kende, således at spørgsmålet rejser sig om, hvorvidt forskellen er af en sådan art, at enheden i Gud går tabt (jf. p. 81)? Hvorfor er Guds kærlighed ikke betonet i hans udskydelse af realiseringen af dødsdommen over det faldne menneske, en udskydelse (differéren), som er historiens og frelsens mulighedsbetingelse (jf. syndflodsberetningen)? Og hvorfor er Guds værensmagt ikke betonet i hans oprejsning af Jesus, en oprejsning, som er historietilintetgørelsens mulighedsbetingelse, forudsætningen for Gudsrigets endelige frembrud? Jeg synes din bestemmelse af forskellen mellem disse to historier helt klart viser dine refleksioners manglende forankring i faktisk foreliggende fortællinger. Men hertil kommer en manglende konsekvens i dine refleksioner selv. Du postulerer en modsætning mellem de to historier, samtidig

med at du hævder, at "de to historier både kan og skal læses i sammenhæng". For, som du skriver, "en værensmagt, der ikke *samtidig* er kærlighed, kan lige så godt være dæmonisk som guddomsskabt, og en kærlighed, som ikke har magt til at trodse og overvinde intetheden, er kun menneskelig" (p. 81). Men, - hvori består da den modsigelse mellem Guds værensmagt og Guds kærlighed, som kan begrunde en forskel mellem de to historier, når værensmagten samtidig er kærlighed og den guddommelige kærlighed har magt; når den værensmagt, som kærligheden samtidig er, er netop den kærlighed, som er værensmagt?

Nu er det ikke kun Guds enhed, som står på spil, men også menneskets enhed. I grundfortællingerne får vi ikke kun noget afgørende fortalt om, hvem og hvad Gud er, men også noget afgørende fortalt om, hvem og hvad mennesket er. Det er jo *gudsforholdet*, der kommer til orde i fortællingerne. Og så rejser spørgsmålet sig om, hvorvidt der findes nogle fortællinger, som er særligt afgørende for vort kendskab til dette gudsforhold, hvis enhed står på spil. Det er da heller ikke tilfældigt, at du fremhæver netop "fortællingen om skabelsen" og "fortællingen om Jesu død" som de to centrale bibelske fortællinger. Men at disse fortællingers "indbyrdes forhold må betegnes som et spændingsfyldt vekselvirkningsforhold", det har du ikke argumenteret for. Iøvrigt, ikke kun muligheden for ("kan"), men *nødvendigheden af* ("skal") at læse dem sammen, modsiger dit synspunkt. Spørgsmålet rejser sig derfor, hvorfor du så hårdnakket insisterer på deres uforenelighed. Svaret forekommer mig at være ligetil. Hvad du betegner som to centrale fortællinger, er faktisk *een eneste fortælling*, men det er du afskåret fra at se, fordi du arbejder ud fra, hvad jeg vil kalde et *empiristisk* "begreb" om fortællingen. For dig er fortællingen en *faktisk foreliggende fortælling*, og da fortællingen om skabelsen hører hjemme i en anden faktisk foreliggende fortælling end fortællingen om Jesu død, så tvinges du til, af denne rent empirisk observerbare forskel, at hævde en indholdsmæssig forskel, således at gudsforholdets enhed alene kan sikres gennem brugen af det nærmest intetsigende begreb "vekselvirkningsforhold", der blot angiver, at du ser dig stillet overfor en relation, som du ikke er i stand til at bestemme.

Sammenholder man nu din bestemmelse af relationen som "vekselvirkningsforhold" med det svar du i slutningen af afsnittet

"Den kristne grundfortælling" giver på spørgsmålet om, hvad der sker, når to grundfortællinger støder sammen, så kommer din svag-
hed virkelig til syne. For, skriver du, det er da kun muligt at fast-
holde tanken om Guds enhed, hvis "man forstår den ene historie
som grundfortællingen og den anden som en deraf afhængig enkelt-
fortælling" (p. 83). "At Gud er een, skriver du videre, når han
identificerer sig i fortællinger, er en tanke, som forudsætter, at
een - relativt uforanderlig - grundfortælling skiller sig ud og præger
forståelsen af de mange - og foranderlige - enkeltfortællinger"
(p. 83).

Heraf rejser der sig en afgørende vanskelighed. Jeg tænker ikke
så meget på det forhold, at du her faktisk får udstyret Gud med en
"relativt uforanderlig" væren, - et i sig selv overraskende, nyt dog-
matisk perspektiv, men at du hermed må afgøre dig for, om det i
relationen mellem "fortællingen om skabelsen" og "fortællingen
om Jesu død" er førstnævnte, der er grundfortællingen for sidst-
nævnte som enkeltfortælling, eller om det forholder sig omvendt,
at altså "fortællingen om Jesu død" er grundfortællingen, medens
"fortællingen om skabelsen" er enkeltfortællingen. Lad os nu bare
blive i illusionen og forestille os, at disse fortællinger var faktisk
foreliggende. Så bliver spørgsmålet: hvilken af disse to centrale hi-
storier er "grundfortællingen" og dermed *den* kristne grundfortæl-
ling? Vekselvirkningsforholdet er jo ikke symmetrisk, men de be-
stemmelser, som grundfortællingen kan udøve over for enkeltfor-
tællingen, er placeret på et hierarkisk højere niveau end de bestem-
melser, som enkeltfortællingen vil kunne udøve over for grundfor-
tællingen. Du kommer altså til at afgøre dig for, om *skabelsen* er
overordnet *nyskabelsen*, eller omvendt; men i mine øjne er der her,
dogmatisk set, tale om et uholdbart alternativ, eftersom asymme-
trien modsiger enheden i Guds værensmagt og kærlighed.

Da det nu synes nødvendigt at insistere på Guds enhed, så kan
den ene faktisk foreliggende fortælling ikke i dette tilfælde ophøjes
til at være grundfortællingen på den andens bekostning. Vi bliver
nødt til at opgive denne ensidige fokusering på "Kristusmyten",
der, som jeg kan forstå, er den egentlige grundfortælling. Vi bør
slå følge med *Johannes Sløk* når denne skriver: "Den bibelske syn-
defaldsmyte er begribeligvis af så stor betydning for os, fordi det
kun er ud fra den, Kristusmyten lader sig forstå". (*Det religiøse*

sprog, Århus 1981, p. 144). Skabelse og syndefald er ikke blot og bar "forhistorie", men en integreret del af den sproglige realitet, hvilken betegnelsen *den kristne grundfortælling* retteligt tilkommer. Men er skabelse og syndefald en integreret del af den kristne grundfortælling, så er denne ikke længere en faktisk foreliggende fortælling i betydningen en empirisk udpegelig fortælling. Derimod ser vi, at hvad der umiddelbart fremstår som forskellige selvstændige fortællinger (diskurs, parole), faktisk er manifestationer af et fælles *univers* (langue), hvis semantiske grundstruktur da netop fremtræder som det enheds- og helhedskonstituerende moment i de kristne diskurser. Dermed er der sagt farvel til det empiristiske begreb om fortællingen, som, paradoksalt nok, spærrer for muligheden af at udpege konkret foreliggende fortællinger som refleksionernes grundlag. For går man uteoretisk og umethodisk tilværks- og det uanset om man gør en dyd af nødvendigheden eller ej - så bliver man nødt til at vælge mellem 1. og 2. skabelsesberetning, mellem Lukas, Markus etc., hvilket truer skriftens enhed, som også er Guds enhed.

Den kristne grundfortælling, eller rettere *den kristne grundstruktur*, er et semantisk univers, som ikke manifesteres af *en* faktisk foreliggende empirisk fortælling; dettes *enhed* eller *helhed* er *ikke* konstitueret på en empirisk fortællings *omfang*, hvorfor du med et empiristisk begreb om fortællingen på forhånd har afskåret dig fra præcist at give en indholdsmæssig, fortællingsintern bestemmelse af den kristne grundfortælling. Det er derfor egentlig ikke mærkeligt, at en sådan bestemmelse mangler i dit arbejde, men det betyder, at dine refleksioner over denne ikke-bestemte grundfortælling må betragtes som *fortællingseksterne* indtil andet er vist. Du har derfor nok - *ex cathedra* - postuleret en sammenhæng mellem fortælling og teologi, men du har ikke påvist den.

Summary — *In his dissertation Den kristne grundfortælling ("The Fundamental Christian Story"), Svend Bjerg undertakes the task of defending a thesis according to which Christianity and theology, in a fundamental sense, depend upon the use of "story" (or: narrative). True to his own convictions, Bjerg argues that theological reflections should be based on the stories themselves, in the last instance on the fundamental Christian story. Only by such an anchora-*

ge will be able to avoid a free-floating theology.

In his examination - ex auditorio - the author does not raise objections to this thesis, but criticizes Bjerg for lacking a determination of what "the fundamental Christian story" is, which is defined as an actually available story. The fundamental story of Christianity, i.e. that Christian story - among others - which forms the foundation of Christianity, and, consequently, constitutes the basis of a solid theology, is never pointed out. So, Bjerg has - ex cathedra - postulated that theology depends on "story", but he has not been able to prove it.

Ole Davidsen

Mag. art., kandidatstipendiat

Institut for Kristendomskundskab

Aarhus Universitet